

Nr 355.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående försäljning av kronolägenheterna Klädesholmen nr 1 samt Koholmen nr 1, Stora och Lilla m. m. i Göteborgs och Bohus län; given Stockholms slott den 4 maj 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels medgiva, att de i Stenkyrka socken av Göteborgs och Bohus län belägna kronolägenheterna Klädesholmen nr 1 samt Koholmen nr 1, Stora och Lilla, med därtill hörande, å en av kommissionslantmätaren A. A. Rönnbäck år 1888 upprättad karta över Koholmen med nr 237, 238, 239, 240, 241 och 242 betecknade holmar, dock med undantag av ej mindre de vid holmarna belägna hamnar, som äro att anse som allmänna, än även tomten nr 179 å Koholmen med en längd av omkring 60 meter och en bredd av omkring 30 meter, må, under förutsättning att det den 26 juli 1888 emellan lotsverket och Klädesholmens kapellförsamling upprättade kontrakt angående upplåtelse av viss del av Koholmen upphör att gälla, försäljas till Klädesholmens municipalsamhälle för en köpeskilling av 10,000 kronor att vid tillträdet kontant inbetalas till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet samt under villkor i öfrigt:

att municipalsamhället bestrider alla med lagfart å fånget förenade kostnader;

att innehavare av tomt å det försålda området må allt efter sin önskan antingen mot pris, som ej överstiger därå belöpande andel av municipalsamhällets inköpspris för lägenheterna samt av de kostnader i öfrigt samhället fått vidkännas för inköpet, förvärva tomten med äganderätt eller ock fortfarande besitta densamma under enahanda förhållanden

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 308 häft. (Nr 355.)

som hittills, allt i den mån tomterna icke måste för samhällets räkning tagas i anspråk till oavvisligt behov; samt

att municipalsamhället till mästerlotsen Alfred Strömberg, så länge han kvarstår i tjänsten, utgiver ett belopp av 112 kronor 50 öre för år räknat;

dels ock besluta, att nämnda köpeskilling skall tillgodoföras statens domänens fond.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. Dahlberg.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4
maj 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÄRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Departementschefen, statsrådet Dahlberg anförde efter gemensam beredning med cheferna för finansdepartementet och sjöförsvarsdepartementet:

Klädesholmens fiskeläge i Stenkyrka socken av Göteborgs och Bohus län utgöres av två intill varandra belägna mindre öar, Klädesholmen och Koholmen. Dessa öar tillika med några mindre holmar bilda Klädesholmens kapellörsamling jämlikt resolutionen den 1 maj 1794, varigenom Kungl. Maj:t bland annat under vissa villkor bifallit en av åborna å Klädesholmen samt flera kringliggande öar under Tjörns pastorat gjord ansökning att, så länge fisket vid deras stränder fortfarande, få i egenskap av kyrka underhålla det av dem på den närbelägna Koholmen uppbyggda och dittills med stöd av 1771 års hamnordning till gudstjänst nyttjade hus.

I jordeböckerna upptages Klädesholmen intill år 1703 bland oskattlagda kronoholmar men från och med nämnda år med en ränta av 4

daler 16 öre silvermynt eller en riksdaler 24 skilling banko. Enligt 1785 års lotsjordebok för länet har Klädesholmen varit »kronolotshemman» sedan år 1700, men enligt lotsförordningen den 20 mars 1697 voro inbyggarna å ön redan då underkastade lotsningsskyldighet. I 1881 års jordebok är Klädesholmen nr 1, en holme, införd bland kronoegendomar under allmän disposition, boställen, med ränta av 2 kronor 25 öre samt anteckning, att lägenheten innehaves av lotsarna vid Klädesholmens lotsstation.

Med anledning av Kungl. Maj:ts brev den 20 juni 1820 angående ny reglering av lots- och båkinrättningen i riket förrättades undersökning angående Klädesholmens lotsplats, varefter Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet den 24 september 1823 meddelade det utslag, att då Klädesholmen, som i jordeboken införts under kronotitel med en ränta av en riksdaler 24 skilling, ostridigt vore kronan tillhörig, prövade Kungl. Maj:ts befallningshavande rättvist förklara att, därest de å Klädesholmen bosatta 63 åbor utom lotsverkets tjänst icke inom en månad efter erhållen del av Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut styrkt sin besittningsrätt till de av dem innehavda boningsplatser, dessa komme att såsom åbolediga genast överlämnas till kronans eller lotsverkets disposition. Vad anginge Stora och Lilla Koholmen, å vilka två fiskare Jonas Kjellgren och Anders Pålsson förmenat sig på grund av kommerskollegiets kungörelse den 27 september 1762 äga ostridig rätt att bosätta sig för idkande av fiske, förklarade Kungl. Maj:ts befallningshavande nämnda holmar för kronans tillhörighet samt förständigade bemålde Kjellgren och Pålsson att inom viss tid styrka sin rätt att bosätta sig å holmarna vid påföljd, att dessa eljest komme att för åbolediga anses; och skulle holmarna såsom kronan tillhöriga i vederbörlig ordning skattläggas. Sedan Kungl. Maj:ts befallningshavande på därom gjord framställning genom utslag den 8 oktober 1824 tillåtit Kjellgren och Pålsson att tillsvidare för fiskerihantering begagna de av dem innehavda platser å Koholmen, fann Kungl. Maj:ts befallningshavande i utslag den 22 oktober 1825 en av lotsarna å Klädesholmen gjord anhållan om upplåtelse till dem av Koholmen icke kunna på grund av nyss omförmälda utslag den 8 oktober 1824 bifallas, såvitt densamma avsåg de delar av Koholmen, som disponerades av meranämnde Kjellgren och Pålsson. Vad åter vidkomme lotsarnas anspråk på övriga delen av Koholmen, så enär det ankomme på kammarkollegiet att förordna om användningen av odisponerade kronolägenheter, kunde mulbetet å denna odisponerade andel av Koholmen blott tillsvidare få av lotsarna disponeras.

Detta utslag underställdes kammarkollegiets prövning, varjämte besvär över Kungl. Maj:ts befallningshavandes ovanberörda utslag den 24 september 1823 anfördes hos kollegiet av lotsdirektören och chefen för västra lotsdistriktet med flera. I anledning härav förklarade kollegiet genom utslag den 4 mars 1828, vidkommande det å lotsverkets sida väckta och genom besvärerna fullföljda anspråk på uteslutande rätt till Klädesholmen utan intrång av där bosatta fiskare, att som Kungl. Maj:t genom resolutionen den 1 maj 1794 medgivit, att omförmälda fiskare finge åt sig bygga kyrka, hålla präst samt utgöra en särskild kapellförsamling, Klädesholmen icke kunde få av lotsarna på annat sätt användas, än att de jämte fiskarna berättigades hava sina boningsplatser å holmen samt nyttja det bete, som därstädes kunde vara att tillgå, mot skyldighet att efter fördelning med de å holmen bosatta övriga personer utgöra den ränta, vartill holmen vore skattlagd. Beträffande lotsarnas yrkande om rätt till mulbete å Stora och Lilla Koholmen lät kammarkollegiet för det dåvarande bero vid Kungl. Maj:ts befallningshavandes ovanberörda utslag, varigenom Jonas Kjellgrens och Anders Pålssons bosättning å holmarna blivit godkänd under lotsarna förbehållen rätt till mulbetets begagnande, men efter Kjellgrens och Pålssons fränfalle skulle holmarna upplåtas åt lotsverket och av lotsarna ensamma bebos mot erläggande av den ränta, som vid skeende skattläggning bleve samma holmar åsatt.

Efter det bemäde Kjellgren och Pålsson avlidit och skattläggning förrättats, fastställde kammarkollegiet genom utslag den 14 mars 1861 för Koholmarna en ränta av 66 öre, med vilken dessa under benämning Koholmen nr 1, Stora och Lilla, infördes i 1881 års jordebok bland kronoegendomar under allmän disposition, boställen, därvid tillika antecknades, att lägenheten innehades av lotsarna vid Klädesholmens lotsstation.

Enär Klädesholmen icke medgav utrymme för erforderliga boningsplatser åt befolkningen, gjordes av Klädesholmens kapellförsamling särskilda framställningar om upplåtande åt församlingen av dispositionsrätten till Koholmen, vilka framställningar Kungl. Maj:t dock enligt brev den 3 oktober 1860 och den 12 april 1872 ej fann skäl bifalla.

Vid kommunalstämma med Stenkyrka socken samt Klädesholmens och Rönnängs kapell den 9 februari 1887 beslöt kommunen dels, för den händelse överlåtelse från lotsverket till Klädesholmens kapellförsamling av ön Koholmen kunde åvägabringas, att ikläda sig ansvar för den årliga avgäld, varom med lotsverket kunde överenskommas, och dels att uppdraga åt utsedda ombud att med vederbörande träffa överens-

kommelse och å Klädesholmens församlings och kommunens vägnar under-teckna det kontrakt, som vore behöfligt för erhållande av dispositions-rätten över Koholmen. Bemälda ombud gjorde härefter hos lotsstyrelsen framställning om upplåtande på angivna villkor av nämnda ö för beredande av byggnadsplatser åt befolkningen å Klädesholmen. Sedan lotsstyrelsen upprättat förslag till bestämmelser angående Koholmens upplåtande till Klädesholmens kapellförsamling samt underställt den sålunda väckta frågan Kungl. Maj:ts prövning, bemyndigade Kungl. Maj:t den 14 juni 1888 lotsstyrelsen att rörande upplåtelsen med veder-börande avsluta kontrakt, grundat på ovan omförmälda förslag.

På grund av detta bemyndigande upprättades den 26 juli 1888 emellan lotsverket och Klädesholmens kapellförsamling kontrakt, var-igenom ön Koholmen, med undantag av visst för lotsverket behöfligt område, uppläts att av kapellförsamlingen disponeras och bebyggas på i kontraktet angivna villkor, bland vilka jämväl stadgats, att tomtin-delning skulle verkställas av vederbörligen förordnad lantmätare i när-varo av ombud för kapellförsamlingen och lotsverket. Sådan tomtin-delning avslutades å Koholmen den 9 september 1888.

Genom särskilda brev den 29 januari 1886, den 7 mars 1890 samt den 17 april och den 29 maj 1891 förordnades, att ordnings-stadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt vad i hälsovårdsstadgan för riket föreskrevs om stad skulle lända till efter-rättelse för strandlägenheten Klädesholmen med därtill hörande Koholmen.

Med anledning av väckt motion anförde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 maj 1896, bland annat, att då av vad till riksdagens kännedom kommit obestridligt syntes framgå, att menliga rubbningar lätt kunde föranledas i den bohuslänska fiskeribefolkningens fäderneärvda näringsfång på grund av osäkerheten i dess bostadsförhållanden, vilken osäkerhet jämväl i övrigt för densamma medförde avsevärda olägenheter, det med hänsyn till det bohuslänska fiskets stora betydelse syntes riksdagen vara en statsmakternas uppmärksamhet väl värd angelägenhet att söka avhjälpa förevarande missförhållanden, såvitt detta kunde låta sig göra utan att skada andra berättigade intressen; och anhölle riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa och till riksdagens kännedom meddela utredning angående fiskeribefolkningens i Göteborgs och Bohus län bostadsförhållanden.

Sedan med anledning härav Kungl. Maj:t anbefallt Kungl. Maj:ts befallningshavande i nämnda län att efter verkställd utredning till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ärendet, lät Kungl. Maj:ts befallnings-

havande genom särskilda kommitterade verkställa utredning i ärendet och utarbета förslag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande med utlåtande den 5 april 1898 överlämnades till Kungl. Maj:t.

Utlåtande i detta ärende avgavs av kammarkollegiet den 30 juli 1903. Därvid anförde kollegiet, såvitt angår Klädesholmens fiskeläge, bland annat följande.

Tomtinnehavarna å Klädesholmen besutte sedan längre tid tillbaka sina tomter med uttryckligt medgivande från kronans sida, varjämte Koholmen, med undantag av visst för lotsverket behövt område, genom kontrakt mellan kronan och Klädesholmens kapellförsamling upplåtits till bebyggande av församlingens invånare. Mot tomternas upplåtande under äganderätt åt innehavarna hade kollegiet för sin del icke något att erinra, men då ifrågavarande fiskeläge nått den utveckling, att dessamma utgjorde ett sådant municipalsamhälle, för vilket samtliga de i mom. 1 av 80 § i förordningen angående kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 omförmälda stadgar lände till efterrättelse, syntes den av kommitterade såsom förutsättning för äganderättens upplåtande ifrågasatta tomtindelning och reglering, vilken så vitt anginge Koholmen redan på ett tillfredsställande sätt verkstälts, i övrigt lämpligen kunna och böra genomföras av samhället självt. Då det dessutom för befrämjande av municipalsamhällets framtida utveckling syntes vara för samhället angeläget att förvärva äganderätten till gator och andra allmänna platser inom samhällets område, och dessas bibehållande under statens äganderätt, sedan tomterna därstädes förvärvats av enskilda, näppeligen syntes vara påkallat för tillgodoseendet av något statsintresse, syntes med skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke den väckta frågan om beredande av möjlighet för befolkningen inom omförmälda fiskeläge att förvärva äganderätt till de tomter de innehade, skulle vinna sin lämpligaste lösning på det sätt, att Klädesholmens och Koholmens municipalsamhälle från staten inlöste nämnda bägge kronolägenheter med undantag av de områden, som prövats erforderliga för lotsverket, därvid för behörigt tillgodoseende av de enskilda tomtinnehavarnas intressen municipalsamhället borde tillförbindas att efter lägenheternas förvärvande låta innehavare av tomt å lägenheterna allt efter hans önskan antingen mot ett pris, som ej överstege därå belöpande andel av samhällets inköpspris för lägenheterna samt av de kostnader i övrigt, samhället fått vidkännas för inköpet, inköpa tomten, eller ock fortfarande besitta densamma under enahanda förhållanden som dittills, allt i den mån tomterna icke måste till oavvisligt behov tagas i anspråk för samhällets räkning.

I en till Kungl. Maj:t ingiven ansökning den 7 juni 1912 har nu Klädesholmens municipalsamhälle, med åberopande av riksdagens omförmälda skrivelse och kammarkollegiets berörda utlåtande, bland annat anfört följande.

Behovet för den enskilde att förvärva äganderätt till innehavd tomt gjorde sig allt mera gällande, och särskilt hade de alltjämt ökade kostnader, som fiskare numera måste nedlägga på sina båtar och redskap för att följa med den utveckling, vilken genom båtmotorernas uppfinning fått en så kraftig impuls, föranlett många

påminnelser om nödvändigheten att bereda möjlighet för den enskilde att hava ett underlag för krediten i ett å egen grund stående boningshus. För Klädesholmens innebyggare skulle de fördelar, vilka sålunda stode såsom ett önskemål, lättast kunna vinnas, om Klädesholmens municipalsamhälle berättigades inköpa Klädesholmen och Koholmen med tillhörande skär och holmar samt municipalsamhället därefter till de enskilda tomtinnehavarna utsålde deras innehavda tomter efter pris, motsvarande den på tomterna belöpande andel i den av samhället erlagda köpeskillingen med tillägg av ränta och kostnader. Det syntes icke från det offentligas sida föreligga någon anledning, varför det skulle vara nödvändigt att låta anstå med ordnandet av Klädesholmens municipalsamhälles bostadsfråga, intill dess de lagstiftningsåtgärder bleve vidtagna, vilka kunde bliva erforderliga för att bereda invånarna i fiskelägen å enskild jord möjlighet att på drägliga villkor förvärva äganderätt till bostadstomter. Sedan Klädesholmen numera upphört att vara lotsstation, syntes någon reservation i fråga om mark för lotsverkets behov icke behöva göras, men naturligtvis skulle municipalsamhället, om så bleve nödigt, tillse, att för framtiden lämplig upplagsplats för sjömärken och dylikt tillhandahölles. Klädesholmens kapellförsamling bildade från och med 1903 års början egen kommun. Då Klädesholmens fiskeläge redan dessförinnan varit eget municipalsamhälle, samt Klädesholmens kommun och kapellförsamling omfattade jämväl andra platser, vilka icke hade med Klädesholmens bostadsfråga att skaffa, borde en eventuell överlåtelse av Klädesholmen med Koholmarna ske till Klädesholmens municipalsamhälle och ej till Klädesholmens kommun.

På grund av vad sålunda anförts har municipalsamhället anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att Klädesholmen samt Stora och Lilla Koholmen ävensom de därintill liggande skär och holmar, vilka icke vore i kronans jordebok under särskilt nummer upptagna eller enskilda hemman tillhöriga, måtte vardas försålda till municipalsamhället för pris, motsvarande vad som vid försäljning till skatte av under åborätt innehavda kronolägenheter av enahanda beskaffenhet betingades, samt att Kungl. Maj:t jämväl måtte meddela föreskrift om skyldighet för municipalsamhället att försälja tomter till nuvarande innehavare efter de grunder, som ovan anförts eller i övrigt kunde vardas av Kungl. Maj:t bestämda till nuvarande tomtinnehavarnas och municipalsamhällets ömsesidiga fördel. Rörande sättet för köpeskillingens bestämmande anhöll municipalsamhället att, då Klädesholmen och Koholmarna i och för sig hade intet eller högst ringa värde för Kungl. Maj:t och kronan, eftersom dessa holmar bestode av så gott som alldeles ofruktbara bergsklippor, samt Klädesholmens invånare sedan urminnes tid innehaft en offentlig erkänd åborätt till ön, Kungl. Maj:t måtte tillerkänna fiskarbefolkningen, som icke hade några starkare ekonomiska resurser, rätt att komma i åtnjutande av de förmåner vid friköpet, som för andra kronoåbor vore genom författningarna bestämda. Skulle emellertid köpeskillingen icke kunna bestämmas i denna ordning, anhölle municipalsamhället, att Kungl. Maj:t måtte bestämma densamma efter andra billiga grunder.

Efter härå erhållen remiss inhämtade Kungl. Maj:ts befallningshavande yttranden i ärendet av vederbörande länsman, kronofogde och lotskapten samt Klädesholmens kommunalstämma, municipalstämma och kyrkostämma.

Länsmannen meddelade därvid bland annat följande:

Tomterna på Klädesholmen innehades med tryggad besittningsrätt, så länge de vore bebyggda, och någon annan avgift hade därför icke erlagts än en ringa årlig så kallad tomtskatt till municipalsamhället för underhåll av samhällets gator med mera. Vid Koholmens upplåtande till bebyggande överlämnade samhället tomterna emot viss städjeavgift, som bestämdes vid auktioner och för manhustomter uppginge till 10, högst 20 kronor samt för magasin stomter vid hamnen till 300 à 400 kronor eller någon gång, då det gällt eftersträvade tomter, till ännu högre belopp.

Lotskaptenen anförde bland annat följande:

Sedan Klädesholmens lotsplats jämlikt Kungl. Maj:ts brev till lotsstyrelsen den 31 januari 1902 blivit indragen, mötte intet principiellt hinder för att lotsverket avstode från sina anspråk på Klädesholmen och Koholmen. Då emellertid lotsarna vid Klädesholmens f. d. lotsplats vid lotsplatsens indragning förklarar sig villiga att överflytta till Marstrands lotsplats mot, bland andra, det villkor, att de under sin återstående tjänstetid tillförsäkrades rätt att såsom dittills ensamma få disponera avkastningen av de holmar och skär, som då tillhörde Klädesholmens lotsplats, och i denna avkastning inginge den årliga arrendesumman för Koholmen, som enligt 11 § av förut omförmälda kontrakt den 26 juli 1808 erlades av Klädesholmens kapellförsamling, borde vid ett bifall till ansöknings Klädesholmens municipalsamhälle ikläda sig fullgörandet av den skyldighet, som enligt nyssnämnda paragraf åläge kapellförsamlingen. Denna skyldighet komme emellertid att upphöra, när den ende nu i tjänst varande f. d. kronolotsen vid Klädesholmens lotsplats, numera mästerlotsen vid Marstrands lotsplats Alfred Strömberg avgått ur tjänsten. Statsverkets intresse fordrade, att en eventuell överlåtelse förbundnes med det villkor, att lotsverket i händelse av behov skulle äga rätt att avgiftsfritt disponera sådan obebyggd tomt å de överlätna holmarna, som kunde erfordras för uppförande av fyr, båk eller annat känningsmärke jämte väg till detsamma. Med en eventuell överlåtelse till municipalsamhället av omförmälda holmar borde icke följa rättighet för samhället att disponera hamnarna vid Klädesholmen och Koholmen och därinvid liggande holmar och skär, utan borde nämnda hamnar fortfarande anses såsom allmänna.

Kommunalstämman fann för sin del icke något hinder möta mot att omförmälda kontrakt under förutsättning av bifall till föreliggande ansökning upphörde att gälla.

Under samma förutsättning förklarade municipalstämman sig villig att fullgöra de skyldigheter, som enligt 11 § i meranämnda kontrakt lagligen åläge kapellförsamlingen. Municipalstämman, som jämväl ansåge sagda kontrakt böra under angiven förutsättning upphöra att gälla, förklarade sig icke hava något att erinra mot att obebyggd tomt finge användas för uppförande av fyr, båk eller annat känningsmärke.

Jämväl kyrkostämman medgav under förutsättning av bifall till förevarande ansökning, att kontraktet upphörde att vara gällande.

I yttrande den 30 september 1912 anförde Kungl. Maj:ts befallningshavande bland annat följande:

Då de skäl för ansökningen, som municipalsamhället andragit, syntes Kungl. Maj:ts befallningshavande synnerligen behjärtansvärda och enligt vad av handlingarna framginge hinder i övrigt icke förefunnos, ansåge Kungl. Maj:ts befallningshavande sig böra tillstyrka, att åtgärder vidtoges för upplåtande till Klädesholmens municipalsamhälle av lägenheterna Klädesholmen nr 1 och Koholmen nr 1 Stora och Lilla. Ävensom de därintill liggande skär och holmar, vilka icke vore i kronans jordebok under särskilt nummer upptagna eller enskilda hemman tillhöriga, däri dock icke inbegripna de därintill belägna hamnar, vilka vore av beskaffenhet att anses för allmänna, med rätt för lotsverket att avgiftsfritt disponera sådan obebyggd tomt å holmarna, som kunde erfordras för uppförande av fyr, båk eller annat känningsmärke jämte väg till detsamma, samt med skyldighet för samhället att låta innehavare av tomt allt efter hans önskan antingen mot pris, som ej överstege därå belöpande andel av samhällets inköpspris för lägenheterna samt av de kostnader i övrigt, samhället fått vidkännas för inköpet, inköpa tomt, eller ock fortfarande besitta densamma under enahanda förhållanden, som hittills, allt i den mån tomterna icke måste tagas i anspråk till oavvisligt behov för samhällets räkning. I fråga om köpeskillingen syntes skäl icke föreligga att bestämma denna till högre belopp än som förekomme vid vanligt skatteköp, dock att samhället därjämte borde förpliktas att årligen och intill dess mästerlotsen Alfred Strömberg avgått ur tjänsten utbetala den avgift av 112 kronor 50 öre, som det enligt 11 § förberörda arrendekontrakt åläge kapellförsamlingen att erlägga för däri omförmälda upplåtelse.

Kammarkollegiet, som anbefallts avgiva utlåtande i ärendet, kommunicerade detsamma lotsstyrelsen, som, efter inhämtande av mästerlotsen Strömbergs yttrande, däri vissa villkor för bifall till ansökningen uppstälts, den 1 juli 1913 avgivit eget utlåtande i ärendet.

Lotsstyrelsen har därvid, bland annat, förmått sig icke hava något att erinra mot bifall till ifrågavarande framställning på de av Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagna villkor, dock att ifrå öfverlåtelsen borde undantagas den i 2 § av i ärendet omförmälda kontrakt angivna tomt av omkring 60 meter i längd och 30 meter i bredd, vilken tomt jämväl i framtiden vore behöflig för lotsverket för uppläggande av båtar och prickar med mera. Härjämte hemställde styrelsen, att därest den ifrågasatta försäljningen skulle komma till stånd, Kungl. Maj:t måtte förklara, att meranämnda kontrakt skulle upphöra att gälla, sedan öfverlåtelsen ägt rum och municipalsamhället till lotsstyrelsen avgivit förbindelse att, så länge någon av Klädesholmens förutvarande lotsar kvarstode i tjänst, utbetala ej mindre det i 11 § av sagda kontrakt omförmälda arrendebelopp för Koholmen än även skäligen ersättning, därom överenskommelse framdeles finge träffas, för mistad avkastning av övriga till Klädesholmens förutvarande lotsplats hörande skär, vilka vore avsedda att ingå i öfverlåtelsen.

I skrivelse till Kungl. Maj:ts befallningshavande infordrade därefter kammarkollegiet fullständig karta med beskrivning över samtliga de

holmar och skär, som åsyftades med ansökningen, samt municipalsamhällets yttrande med anledning av de av mästerlotsen Strömberg och lotsstyrelsen uppställda villkor för bifall till ansökningen, och begärde tillika utredning angående värdet å de till inköp ifrågasatta lägenheterna.

I anledning härav har Kungl. Maj:ts befallningshavande med skrivelse den 12 februari 1916 till kammarkollegiet överlämnat *dels* yttrande av Klädesholmens municipalstämman jämte därvid fogad karta över Klädesholmen samt en tryckt beskrivning med karta över Koholmen, *dels* av vederbörande kronofogde och länsman verkställd värdering av de till försäljning avsedda områdena, *dels* municipalsamhällets yttrande över samma värdering, *dels* och förnyade yttranden från vederbörande länsman och kronofogde. Municipalsamhället har anfört följande:

Föremålet för det ifrågasatta förvärvet utgjordes av Klädesholmen med Edskäret samt Stora och Lilla Koholmen jämte de skär och holmar, vilka vid den 9 september 1888 avslutad lantmåteriförrättning inbegripits under den till Klädesholmens kapellförsamling på grund av brevet den 14 juni 1888 upplåtna mark, innefattande sammanlagt 32 tunnland 25 $\frac{1}{2}$ kappland, motsvarande 16,0366 hektar. Dessa skär och holmar upptoges å en av kommissionslantmätaren A. A. Rönnbäck sistnämnda år upprättad karta med tillhörande beskrivning sålunda: nr 237 Ryttholmen (Lilla Koholmen), nr 238 Danmark, nr 239 Skaven, nr 240 (Koholmeskär), nr 241 Svarteskär och nr 242 (Höleskären, 3 stycken). Municipalstämman vore fortfarande villig att för ernående av den nu sökta förmånen att få friköpa Klädesholmen jämte Koholmen med underlydande till mästerlotsen Strömberg från och med början av det år, då friköpet komme till stånd, årligen betala 112 kronor 50 öre, vilken betalning skulle upphöra med utgången av det år, då Strömberg enligt nu gällande bestämmelser kunde tidigast erhålla avsked med pension, dock att, om Strömberg dessförinnan avlede eller eljest ur tjänsten avginge, betalningen skulle upphöra vid dödsfallet eller dylik avgång. Strömbergs anspråk på ytterligare ersättning för de vid Koholmen belägna holmar och skär tillbakavisades såsom obefogade. Mot de av Kungl. Maj:ts befallningshavande uppställda villkor för friköpet hade municipalstämman icke annat att erinra än att någon särskild bestämmelse om undantag från överlåtelsen av hamnar ej syntes erforderlig. Med avseende å de av lotsstyrelsen föreslagna villkor erinrade municipalstämman, att den tomt, som ansåges bära undantagas för angivna ändamål, icke använts för samma ändamål, sedan lotsarna avflyttat från Klädesholmen, och icke heller för framtiden vore därför behöflig, vilket framginge av den omständigheten, att lotsarna upplåtit platsen till enskilda personer för bebyggande. Då tomten, vilken vore å Rönnbäcks karta betecknad med nr 179, borde i likhet med övriga tomter komma under de kommunala myndigheternas kontroll, anhölle municipalstämman, att Kungl. Maj:t, utan avseende å omförmälda av lotsstyrelsen uppställda villkor, täcktes låta friköpet omfatta Koholmen med underlydande i dess helhet. Någon annan avgift än den i 11 § av kontraktet omförmälda ansåge municipalstämman icke lagligen kunna komma i fråga.

Av de utav kronofogden och länsmannen avgivna yttrandena inhämtas :

Klädesholmen, vartill icke hörde särskilda skär och holmar, vore bebyggd med 133 manhus, 2 skolhusbyggnader, 1 missionshus, 1 goodtemplarlokal, 3 handelsbodas, 22 större och mindre salterier samt 7 sjöbodas. Högst ett tiotal tomter kunde ytterligare bebyggas, men sannolikt komme dessa icke så snart att tagas i anspråk såsom mindre välbelägna. Övriga obebyggda delar av holmen ansåges med hänsyn till deras läge och beskaffenhet för närvarande värdelösa såsom otjänliga till byggnadstomter. Tomternas storlek överstege föga den areal, varå byggnaderna vore uppförda, och dessa omgäves endast i enstaka fall av trädgårdstäckor. Husen vore mycket oregelbundet belägna och tätt gytttrade intill varandra. Å Stora och Lilla Koholmen, varmed säkerligen förstodes nuvarande Koholmen och Ryttholmen, finnes uppförda förutom kyrkan 42 manhus, 14 salterier, 3 sjöbodas, 1 magasin för oljeupplag och 1 baptistlokal. Obebyggda återstode 98 manhustomter och 25 salteritomter. Tomterna vore regelbundet bebyggda enligt upprättad tomtkarta och till sin areal i allmänhet större än på Klädesholmen med visst bestämt avstånd emellan varje hus. Då det sannolikt komme att taga lång tid, innan de obebyggda tomterna hunne tagas i besittning, och en del av dem jämväl vore mindre väl belägna, måste värdet av desamma väsentligt reduceras i jämförelse med de redan bebyggda tomterna. De delar av Koholmen, som icke utlagts till tomter, hade ansetts sakna värde som byggnadsområde och i övrigt vara oanvändbara. Av de holmar och skär, som ansetts böra medfölja köp av Koholmen, vore de i hamnen belägna Svartskär och holmen nr 242 bebyggda med salterier och värdefulla. Vid bestämmandet av värdet å dessa lägenheter, vartill även medräknats lotsverkets tomt på Koholmen nr 179, hade hänsyn tagits dels till de pris, som betingats för kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningens inom Orust och Tjörns fögderi belägna skärgårdslägenheter av enahanda beskaffenhet, dels ock därtill att tomterna hitintills innehafts utan annan avgift till staten än den från lägenheterna årligen utgående ringa ränta av tillsammans 2 kronor 91 öre. Med tillämpning av dessa grundsatser hade kronolägenheten Klädesholmen ansetts billigtvis kunna värderas till 11,000 kronor samt lägenheten Lilla och Stora Koholmen med tillhörande skär och holmar till enahanda belopp av 11,000 kronor eller tillsammans till 22,000 kronor. Uti detta värde inginge icke de å lägenheterna befintliga gator och allmänna platser, vilka, därest köpeskillingen skulle beräknas efter tomtvärden, ansetts böra kostnadsfritt tillfalla samhället.

Municipalstämman har, bland annat, under framhållande att municipalsamhället för vägar, broar och andra anläggningar å holmarna under de senaste 20 åren utbetalat sammanlagt 20,000 kronor, emot omförmälda värdering anmärkt, att densamma i jämförelse med köpeskillingen för likartade i orten försålda lägenheter vore oskäligt hög, samt med åberopande av vissa omständigheter anhållit, att därest lagligt hinder föreläge mot köpeskillingens bestämmande enligt gällande grunder för friköp av kronolägenheter, som innehades under stadgad åborätt, köpeskillingen måtte bestämmas till högst 2,000 kronor, vilket belopp vore det högsta, samhället vore i stånd att utan skada för detsamma betala.

Med anledning av vad municipalstämman sålunda anfört har läns-
mannen, med instämmande av kronofogden, anfört:

Enligt det Klädesholmen och Koholmen av värderingsmännen åsatta värde skulle medelvärdet för varje tomt uppgå till omkring 60 kronor. Detta värde hade beräknats med ledning av dels köpeskillingen å försålda så kallade gymnasietomter, dels det värde holmarna skulle få för municipalsamhället efter friköpandet och dels den hittills åtnjutna fria besittningsrätten med undantag av avgifter till lotsarna för Koholmen. Skulle emellertid det befinnas skäligt, att detta medelpris med hänsyn till den hittills åtnjutna fria besittningsrätten ännu något sänktes, hade läns-
mannen såsom värderingsman icke något att däremot erinra, då det vore svårt att rättvist avväga den rätta proportionen emellan värdet å ifrågavarande kronan tillhöriga holmar och liknande lägenheter av annan natur, men den erbjudna köpeskillingen, 2,000 kronor, syntes dock vara för obetydlig, för att därå skulle kunna fästas något avseende, för såvitt köpeskillingen skulle bestämmas efter det verkliga värdet.

För egen del har Kungl. Maj:ts befallningshavande anfört följande:

Mot den av kronofogden och kronolänsmannen gjorda värderingen vore måhända i och för sig icke något att erinra. Annorlunda ställde sig emellertid saken, då det gällde kronans försäljning av dessa i kronans hand förut så gott som värdelösa områden, vilka erhållit sitt dem av kronobetjäningen åsatta värde just genom arbete och ansträngningar av den befolkning, som under årens lopp bosatt sig därstädes och som nu uppträdde som köpare. Från denna synpunkt sett torde det belopp, vartill kronobetjäningen vid sin värdering kommit, rimligen icke kunna sättas såsom köpesumma. Vad därvid först beträffade Klädesholmen syntes det, som om husägarna därstädes innehade sina tomter under förhållanden, som närmade sig åbons. Kungl. Maj:ts befallningshavande ansåge sig fördenskull i denna del kunna vidhålla sitt föregående yttrande, att för Klädesholmen köpeskillingen borde bestämmas till ett belopp, som ungefär skulle motsvara skatteköpeskilling. Vidkommande åter Koholmarna vore förhållandena där annorlunda i så måtto, att husägarnes besittningsrätt vore grundad å det i ärendet åberopade kontraktet mellan lotsstyrelsen och Klädesholmens kapellförsamling. Då emellertid vid köpeskillingens bestämmande de av Kungl. Maj:ts befallningshavande ovan anförda synpunkter syntes böra tagas i betraktande, funne Kungl. Maj:ts befallningshavande sig böra föreslå, att densamma bestämdes till 3,000 kronor, motsvarande med någon förhöjning det kapitaliserade beloppet av den för områdena nu utgående avgälden, 112 kronor 50 öre. Skulle försäljning på dessa villkor komma till stånd, syntes statsverket böra till mästrelotsen Strömberg årligen under hans återstående tjänstetid utbetala nämnda till honom nu utgående avgäld.

Kammarkollegiet har den 14 december 1916 avgivit utlåtande i ärendet och därvid till en början erinrat, hurusom kollegiet i sitt den 30 december 1910 avgivna utlåtande angående den i jordeböckerna kvarstående grundskatten med mera av anförda skäl förmålt sig anse någon åtgärd med avseende å den grundskatt, 2 kronor 25 öre, som för Klädesholmen utgjordes av åborna därstädes, icke för det dåvarande böra ifråga-

komma, samt att den så kallade fiskehamnskommissionen, som i februari 1909 avslutat sina arbeten, i verkställd utredning bland hamnföretag, som kommissionen förordat till utförande i »andra hand», upptagit Klädesholmen.

Kollegiet har vidare anfört:

»Kollegiets i förberörda underdåniga utlåtande den 30 juli 1903 gjorda uttalande, att det syntes kunna med skäl ifrågasättas, huruvida icke den väckta frågan om beredande av möjlighet för befolkningen inom ifrågavarande fiskeläge att förvärva äganderätt till sina innehavda tomter vunne sin lämpligaste lösning på det sätt, att Klädesholmens och Koholmens municipalsamhälle från staten inlöste nämnda bägge kronolägenheter med visst undantag, synes fortfarande äga sin fulla giltighet; och municipalsamhällets framställning i dess allmänna syfte torde därför vara förtjänt av beaktande.

Vitt skilda meningar hava gjort sig gällande angående köpeskillingens skäliga belopp. Någon tillförlitlig grund för beräkning i förevarande fall av en rättvis köpeskillning synes knappast vara att finna. Med hänsyn emellertid till i ärendet förekomna omständigheter och utan att vilja underskatta vikten av de utav Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande framhållna synpunkter föreställer sig kollegium för sin del, att en köpeskillning av 10,000 kronor skulle kunna vara rimlig och skälig.

På grund av vad sålunda och i övrigt i ärendet förekommit får kollegium i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t i proposition föreslå riksdagen besluta, att jämte det förutnämnda den 26 juli 1888 upprättade kontrakt förklarar skola upphöra att gälla, kronolägenheterna Klädesholmen nr 1 samt Koholmen nr 1, Stora och Lilla, med därtill hörande å kommissionslantmätaren A. A. Rönnbäcks år 1888 upprättade karta över Koholmen med nr 237, 238, 239, 240, 241 och 242 betecknade holmar må försäljas till Klädesholmens municipalsamhälle för en köpeskillning av 10,000 kronor, dock att från köpet uteslutas *dels* de vid holmarna belägna hamnar, som äro att anse såsom allmänna, *dels ock* tomten nr 179 å Koholmen, utgörande omkring 60 meter i längd och 30 meter i bredd, vilken tomt, enligt vad lotsstyrelsen uppgivit, jämväl i framtiden vore för lotsverket behövlig för uppläggande av båtar och prickar m. m.; och torde såsom villkor för försäljningen böra i övrigt bestämmas, ej mindre att innehavare av tomt må allt efter hans önskan antingen emot pris, som ej överstiger därå belöpande andel av samhällets inköpspris för lägenheterna samt av de kostnader i övrigt, samhället fått för inköpet vidkännas, inköpa tomten, eller ock fortfarande besitta densamma under enahanda förhållanden, som hittills, allt i den mån tomterna icke måste till oavvisligt behov tagas i anspråk för samhällets räkning, än även att municipalsamhället skall till mästerlotsen Alfred Strömberg, så länge han i tjänsten kvarstår, årligen utgiva ett belopp av 112 kronor 50 öre för år räknat. Härjämte torde böra förordnas, *dels* att den för lägenheterna nu utgående grundskatt skall avskrivas *och dels* att de medel, som inflyta genom försäljningen, skola, på samma sätt som köpeskillningarna för försälda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning av skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.»

Departement-
chefen.

Det synes mig vara av stor betydelse för utvecklingen av Klädesholmens municipalsamhälle, att detta samhälle får äganderätt till det nu

till försäljning föreslagna området. Därigenom kunna såväl de nuvarande tomtinnehavarna bliva ägare till sina tomter som ock framdeles tomtförsäljningar med äganderätt ske. Fastigheterna erhålla härigenom både vid försäljning och belåning ett alldeles nytt värde mot då byggnaderna, såsom nu är fallet, stå på kronans grund. Samtliga myndigheter hava också tillstyrkt försäljningsförslaget och jag biträder för min del detsamma.

Beträffande köpeskillingens belopp hava olika förslag framställts. För bedömande härav må erinras, att det till upplåtande föreslagna området omfattar ungefär 16 hektar och att å detsamma enligt kronofogdens och länsmannens uppgift finnas 175 manhus och 55 samlingslokaler, handelsbodas, salterier, sjöbodas m. m. utom de på Svartskär och holmen nr 242 belägna. Att, även med beaktande av den nuvarande besittningsrättens natur och den ytterst obetydliga avgälden, förvärvandet av äganderätten till detta område är ganska värdefullt, torde ligga i öppen dag. Då därjämte bör beaktas, att plats å området finnes för ytterligare ett hundratal manhus, till vilka municipalsamhället efter områdets inköpande kan sälja tomter, torde den av kammarkollegiet föreslagna köpeskillingen, 10,000 kronor, icke vara för hög utan få anses lämpligt avvägd.

Då här är fråga om försäljning av ett område, varav de till bebyggande användbara delarna redan till största delen äro tagna i anspråk för byggnader och som till stor del redan är ordnat såsom samhälle, anser jag köpeskillingen böra erläggas kontant vid tillträdet.

Köpeskillingen bör tillföras statens domäners fond. Sker detta, får densamma liksom domänfondens övriga kontanta tillgångar enligt riksdagens beslut år 1912 tagas i anspråk för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna.

I fråga om de särskilda villkoren och bestämmelserna för försäljningen ansluter jag mig till kammarkollegiets förslag. Dock synes något särskilt beslut av riksdagen angående grundskattens avskrivning ej erforderligt, när, därest den nu ifrågasatta försäljningen kommer till stånd och lägenheterna följaktligen i jordboken omföras från krono till frälse, grundskatten skall utan vidare avskrivas jämlikt lagen den 2 december 1892 angående avskrivning av de å viss jord vilande grundskatter och vad därmed äger sammanhang. Jag tillåter mig erinra om vad i en liknande fråga anfördes av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet till det vid propositionen nr 64 till 1915 års riksdag fogade statsrådsprotokollet.

På grund av vad jag sålunda anført får jag alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att de i Stenkyrka socken av Göteborgs och Bohus län belägna kronolägenheterna Klädesholmen nr 1 samt Koholmen nr 1, Stora och Lilla, med därtill hörande, å en av kommissionslantmätaren A. A. Rönnbäck år 1888 upprättad karta över Koholmen med nr 237, 238, 239, 240, 241 och 242 betecknade holmar, dock med undantag av ej mindre de vid holmarna belägna hamnar, som äro att anse som allmänna, än även tomten nr 179 å Koholmen med en längd av omkring 60 meter och en bredd av omkring 30 meter, må, under förutsättning att det den 26 juli 1888 emellan lotsverket och Klädesholmens kapellförsamling upprättade kontrakt angående upplåtelse av viss del av Koholmen upphör att gälla, försäljas till Klädesholmens municipalsamhälle för en köpeskilling av 10,000 kronor att vid tillträdet kontant inbetalas till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet samt under villkor i övrigt: att municipalsamhället bestrider alla med lagfart å fånget förenade kostnader;

att innehavare av tomt å det försålda området må allt efter sin önskan antingen mot pris, som ej överstiger därå belöpande andel av municipalsamhällets inköpspris för lägenheterna samt av de kostnader i övrigt samhället fått vidkännas för inköpet, förvärva tomten med äganderätt eller ock fortfarande besitta densamma under enahanda förhållanden som hittills, allt i den mån tomterna icke måste för samhällets räkning tagas i anspråk till oavvisligt behov; samt

att municipalsamhället till mästerlotsen Alfred Strömberg, så länge han kvarstår i tjänsten, utgiver ett belopp av 112 kronor 50 öre för år räknat;

dels ock besluta, att nämnda köpeskilling skall tillgodoföras statens domäners fond.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.